

MINIATYURADA MALIKALAR, SAROY AYOLLARI HAYOTI VA ULARNING KIYINISH MADANIYATI AKS ETILISHI

Nabiyeva Noila Rahimjon qizi

Miniatyura va xattotlik miniatyura kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada miniatyurada malikalar, saroy ayollari hayoti va ularning kiyinish madaniyati aks etilishi, miniatyura asarlari qirollikning boy dunyosini qanday yoritishi va saroy ichidagi maqom, o'ziga xoslik va kuch dinamikasining muhim belgisi sifatida kiyinish madaniyati haqida batafsil bayon qilingan.

Kalit so'zlar: miniatyura, kiyinish madaniyati, miniatyura portretlari, ramziy gobelen, madaniy kontekst, madaniy meros.

Kirish: Miniatyura portretlari malika va saroy ayollarining kiyinish madaniyatiga jozibali ko'rinish beradi, moda, maqom va kuchning murakkab o'zaro ta'sirini ochib beradi. Ushbu mayda durdonalar qimmatli tarixiy yozuvlar bo'lib xizmat qiladi, ular uslubning evolyutsiyasini namoyish etadi va bu nufuzli shaxslarning hayoti haqida tushuncha beradi. Miniatyura portretlarida olingan tafsilotlarni qadrlash orqali biz modaning madaniy ahamiyati va uning abadiy merosini chuqurroq tushunamiz.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya O'rta asrlar va Uyg'onish davri qal'alarining haybatli devorlari va baland minoralari ortida ayollar dunyosi gullab-yashnagan. Ularning hayoti sirli bo'lib tuyulishi mumkin bo'lsa-da, miniatyura portretlari ularning kundalik tartiblari, ijtimoiy rollari va eng qizig'i, kiyinish madaniyati haqida jozibali ko'rinish beradi. Ko'pincha fil suyagi yoki pardaga bo'yalgan miniatyura portretlari kiyim, soch turmagi va zargarlik buyumlarining murakkab detallarini namoyish etadi. Ular boyluk, maqom va didning vizual ifodasi bo'lib xizmat qilgan. Miniatyuralarda tasvirlangan kiyimlar ko'pincha siyosiy manzarani aks ettirgan.

Savdo yo'llari va diplomatik aloqalar ekzotik matolar va uslublarni saroy modasiga kiritdi. Miniatyuralar elita dunyosining o'zaro bog'liqligini va ularning global tendentsiyalarni qamrab olganligini ko'rsatib, ushbu ta'sirlarni qamrab oladi. Moda evolyutsiyasi miniatyura portretlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Uyg'onish davrining nafis liboslaridan tortib ma'rifatparvarlik davrining o'ziga xos uslublari gacha, har bir davr o'ziga xos siluet va bezaklar bilan ajralib turadi.

Ipak, baxmal kabi hashamatli matolardan foydalanish kiyim egasining boyligi va mavqei haqida ko'p narsalarni aytib berdi. Miniatyuralar bu materiallarni sinchkovlik bilan tasvirlab, saroy liboslarini yaratishda ishtirok etadigan nafis hunarmandchilik va san'atni namoyish etadi. Zargarlik buyumlari ijtimoiy mavqe va shaxsiy didni bildirishda muhim rol o'ynadi. Miniatyuralar marjonlarni, sirg'alarni, bilaguzuklarni va boshqa bezaklarning murakkab detallarini aks ettiradi, ko'pincha qimmatbaho toshlar va murakkab metall buyumlarni namoyish etadi.

Natijalar: Jamiyat me'yorlariga rioya qilgan holda, malika va saroy ayollari modadan shaxsiy ifoda vositasi sifatida foydalanishgan. Miniatyuralar ranglar, naqshlar va aksessuarlardagi nozik tanlovlarni ochib beradi, ular individual imtiyozlar va shaxsiyatlarini aks ettiradi. Miniatyura portretlarida ko'pincha to'ylar, toj kiyishlar va diplomatik qabullar kabi maxsus marosimlar tasvirlangan. Bu sahnalarda kiyingan liboslar saroy hayoti bilan bog'liq marosim va marosimlarni yoritib turadi.

Miniatyura rassomlari saroy modasini abadiylashtirishda hal qiluvchi rol o'ynagan. Bu mohir rassomlar kiyim-kechak va aksessuarlarning murakkab detallarini tasvirlab, tarixiy yozuvlar va o'tmish uslublarni tushunishimizga hissa qo'shdilar. Miniatyura portretlari malika va saroy ayollari hayotiga bebaho tarixiy ma'lumot beradi, ular rasmiy yozuvlar va xronikalardan tashqari ularning dunyosiga bir nazar tashlash imkonini beradi.

Miniatyuralarda namoyish etilgan murakkab detallar va nafis hunarmandchilik zamonaviy moda dizaynerlari va ishqibozlarini ilhomlantirishda davom etmoqda. Miniatyura portretlari bizning madaniy merosimizning bir qismi sifatida qadrlanadi, ular malika va saroy ayollarining hikoyalari merosini kelajak avlodlar uchun saqlab qoladi. Matolarning sifati va boyligi ijtimoiy mavqening asosiy ko'rsatkichlari edi. Olijanob ayollar hashamatli ipak, baxmalda bezatilgan, pastroq bo'lganlar esa jun va zig'ir kabi oddiyroq materiallardan kiyishgan.

Muhokama: Buxoroning jonli madaniy merosi miniatyura rasmlari orqali jonlanadi, ularda shahar qirollik saroyini bezab turgan nufuzli ayollarning hayotiga nazar tashlaydi. Ana shunday siymolardan biri shayboniylar sulolasining ko'zga ko'ringan vakili, o'zining nafisligi, zukkoligi va san'atga homiyligi bilan mashhur malika Xadicha Begimdir. Uning hayoti aks ettirilgan miniatyura rasmlari Shayboniylar davrida Buxorodagi malikalarning kiyinish madaniyati va saroy hayoti haqida qimmatli ma'lumotlar beradi.

Malika Xadicha Begim tasvirlangan miniatyurasida malika saroy hovlisi yoki bog'ining fayzli muhitida xizmatkorlari qurshovida tasvirlangan. Sahnadan nafislik va nafosat havosi taralib turadi, ayollar suhbatga kirishadi va atrofdagi go'zallikni qadrlashadi. Puxtalik bilan ishlangan muhit Buxoroning me'moriy nafosatini, o'zining murakkab koshinkorligi, nafis arklari va yam-yashilligi bilan namoyon bo'lib, sulolaning estetika va nafosatli turmush tarzini qadrlashini aks ettiradi.

Shayboniylar davridagi Buxoro kiyinish madaniyatining boyligi va rang-barangligini ko'rsatuvchi malika libosi san'at asarida asosiy o'rin tutadi. U nafis ipak yoki baxmaldan tikilgan kiyim bilan bezatilgan, ehtimol, murakkab kashtalar, nozik naqshlar va jonli ranglar bilan bezatilgan. Libosning uzun yenglari va nafis ko'ylagi uning go'zal qaddi-qomati va nafisligini ta'kidlaydi. Marvarid va qimmatbaho toshlar bilan bezatilgan nozik bosh kiyimi uning boshini ko'rkam qiladi, bo'yin va quloqlari esa mos keladigan taqinchoqlar bilan bezatilgan bo'lib, uning mavqei va boyligini bildiradi.

Miniatyurada malika Xadicha Begim hayoti va ta'siri haqida tushuncha beradigan nozik tafsilotlar mavjud. Xizmatkorlar va kutuvchi xonimlarning mavjudligi imtiyoz va qulaylik hayotini taklif qiladi, u yerda uning ehtiyojlarini qondiradigan va kundalik faoliyatida unga hamroh bo'lganlar bilan o'ralgan. Sahnadagi nafis jihozlar va bezak elementlari Buxoro saroyining dabdabali turmush tarzidan dalolat beradi. Malikaning o'zini tutishi va qiziqarli suhbatini uning aql-zakovati va qirollik doirasidagi hurmatli shaxs sifatidagi rolidan dalolat beradi.

Malika Xadicha Begim nafaqat o'zining nafisligi va nafosatligi, balki san'atga homiyligi va madaniyat elchisi sifatidagi roli bilan ham mashhur edi. U shoirlar, sozandalar va san'atkorlarni qo'llab-quvvatlab, Buxoro san'atining gullab-yashnashiga hissa qo'shgan. Xadichabegim o'zining o'tkir zakosi, iltifoti, husnu malohati bilan boshqa kanizak va malikalardan ajralib turardi. Shu bois, yangi sultonni u osongina o'z asiriga aylantira oldi. Ma'lum fursatdan so'ng sulton uni ozod qilib o'z nikohiga oladi. Shu tariqa Xadicha begim haramning ulug' bekasi maqomiga erishdi.

Ijtimoiy talablarga rioya qilgan holda, saroy ayollari kiyimdagi nozik o'zgarishlar orqali o'zlarining individualligini ifoda etdilar. Miniaturalar ranglar, aksessuarlar va soch turmagi tanlash kabi shaxsiy teginishlarni o'z ichiga oladi, bu ularning o'ziga xos xususiyatlari va afzalliklarini bildiradi. Saroy ichidagi marosim va an'analarda kiyim hal qiluvchi rol o'ynagan. Miniaturalarda to'ylar, diniy marosimlar va boshqa muhim tadbirlarda ishtirok etayotgan ayollar tasvirlangan bo'lib, ularda har bir bayram uchun kiyiladigan o'ziga xos liboslar aks ettirilgan.

Miniatyura portretlari madaniy merosimizning bir qismi sifatida qadrlanadi, ular saroy ayollarining hikoyalari merosini kelajak avlodlar uchun saqlab qoladi. Miniatyura portretlari saroy ayollarining maftunkor olamiga deraza bo'lib xizmat qiladi, ular katta zallar va maftunkor devorlardan tashqarida ularning hayotini ko'rish imkonini beradi. Ularning liboslari tafsilotlarini o'rganib chiqib, biz ularning ijtimoiy rollari, madaniy ta'sirlari va shaxsiy ifodalari haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lamiz. Ushbu miniatyura aks ettirishlar bizga saroy ayollar tomonidan boshqariladigan rang-barang va jonli hayotni eslatib turadi va bugungi kunda bizni ilhomlantirib, qiziqtirishda davom etayotgan abadiy merosni qoldiradi.

Xulosa: Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, saroy ayollari va malikalarning miniatyura ko'rinishida sinchkovlik bilan ishlangan liboslari ularning ijtimoiy rollari, intilishlari va saroy hayotining murakkab gobelenidagi o'rni haqida ko'p narsalarni aytib beradi. Miniatyura portretlari saroy ayollari hayotiga bebaho tarixiy ma'lumotlarni taqdim etadi, ularning ijtimoiy rollari, kundalik tartiblari va o'z davrining kengroq madaniy kontekstiga oydinlik kiritadi. Miniaturalarda namoyish etilgan murakkab detallar va xilma-xil uslublar zamonaviy moda dizaynerlari va ishqibozlarini ilhomlantirishda davom etib, ayollar kiyimining boy tarixiga nazar tashlash imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Padxiddin Pazliddinovich Shabaratov "Miniatyura" o'quv qo'llanma "Tafakkur" nashriyoti Toshkent-2011.
2. Sulaymanova, S. B. Q. BADIY OLIV TA'LIM MUASSASALARDA TASVIRIY SAN'AT FANINI O'QITISHGA BO'LGAN EHTIYOJNING OSHISHI VA UNING BUGUNGI HOLATI. 2022.
3. Zamonaviy O'zbekiston miniatyura san'ati. / Albom-katalog. Rahimova Z. Toshkent: 2016.
4. Akilova K.B. O'zbekiston zamonaviy miniatyura san'ati / Kitob-albom. Toshkent, 2022.
5. Shoyoqubov Sh. Zamonaviy o'zbek miniatyurasi. Albom. Toshkent, 2006.